

فرهاد کریم

نشریات و بنگاههای انتشاراتی تاجیکستان

مؤسسات انتشاراتی جمهوری تاجیکستان تاریخ گوناگون دارند. انتشارات «عرفان»، «معارف و فرهنگ»، اداره اساسی قاموس ملی تاجیک، سازمان سهامی «مطبوعات»، کارگاه پولیگرافیک، «سندواره»، کارگاه دولتی تأمین و فروش کتاب در دوران شوروی تأسیس شده و مؤسسات خصوصی طبع و نشر از جمله «ایجاد»، «دیوشتیچ»، «هما»، «ارژنگ»، «ایرگراف» و... متعلق به دوران پس از استقلال تاجیکستان می‌باشند.

مؤسسه انتشاراتی «عرفان»

انتشارات «عرفان»، (قبلاً با نام «نشریات دولتی تاجیک») در ۷ اکتبر سال ۱۹۲۵ تأسیس شده است. اوایل سالهای ۹۰ قرن بیست به دلیل وقوع جنگ داخلی، برای ناشران و مؤسسات انتشاراتی چندان سازگار نیامد. در این مرحله نشر کتاب خیلی کاهش یافت. بنا به اطلاع شعبه آمار مؤسسه دولتی «آژانسی ملی سازمان بین‌المللی رقم‌گذاری استاندارد کتاب- خانه کتاب تاجیکستان» مؤسسه طبع و نشر «عرفان» در طی سالهای ۱۹۹۱-۱۹۹۴ در مجموع ۵۰-۵۱ عنوان کتاب و جزوه و آلبوم منتشر کرده است.

سال ۱۹۹۴ در ساختار انتشارات «عرفان» تجدید نظر گردید. به جای شعبه‌های قبلی، گروه‌های هنری تأسیس شد. ساختار جدید انتشارات به طلبات

اقتصاد بازرگانی زمان کاملاً پاسخگو بوده و در آن هیئت هنری، اکثریت را تشکیل می دهد.

سال های ۱۹۹۵ و ۲۰۰۰ سالهای جشن های هفتاد و هفتاد و پنجمین سالگرد مؤسسه طبع و نشر محسوب می شد. این بارگاه علم و فرهنگ و ادبیات و هنر، سال جشن های خود را با شکوه و جلالی خاص استقبال می کرد. در طول این سالها مؤسسه انتشاراتی تعدادی کتاب و جزوه، آلبوم را منتشر کرد که «تاجیکستان: در راه دموکراسی و جامعه متمدن»، «وحدت ملی مرام ماست»، «تاجیکان در آئینه تاریخ» تألیف امامعلی رحمان رئیس جمهور تاجیکستان، «کتاب سرخ تاجیکستان»، «آثار منتخب» میر سید علی همدانی (در دو جلد)، «جمهوری تاجیکستان» (اطلاعات عمومی)، «دردانه ها از اشعار کمال خجندی»، «حاجی حسین کنگرتی» (کلیات) از جمله آنهاست.

انتشارات «عرفان» جهت آمادگی همه جانبه به جشن های ۱۱۰۰ سالگی دولت سامانیان، نودمین سالگرد قهرمان تاجیکستان باباجان غفوراف، نهصد و شصتیمین سال تولد عمر خیام، هشتادمین سالگرد محمد عاصمی دانشمند فقید تاجیک کتب و رسایلی به طبع رسانید.

ابتدای قرن جدید (سال های ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۳) برای انتشارات «عرفان» پرفیض و برکت بود. در تجلیل جشن های مهم تاریخی و سیاسی و فرهنگی جمهوری از جمله دهمین سالگرد جلسه تاریخی ۱۶ شورای عالی تاجیکستان، انجمن بین المللی آب پاک، هزارمین سالگرد تولد ناصر خسرو به طور فعال شرکت نموده و کتب و رسایل مرتبط با رویدادهای مذکور را با محتوا و کیفیت بالا منتشر نمود.

سال ۲۰۰۲ انتشارات برای دستاوردهای بارز، مدال طلایی سازمان

بین‌المللی «بیزنس دایرکشن انستیتو» را به خود اختصاص داد.

آثار رئیس جمهور تاجیکستان امامعلی رحمان با عنوان «استقلال تاجیکستان و احیای ملت» (در هفت مجلد به زبان تاجیکی و در شش جلد به زبان روسی)، «کلیات» ناصر خسرو قبادیانی، «اختران فرهنگ» خالمراد شریفاف، «آب منبع حیات» خالمنظر محبتاف، «تاریخ آبیاری وادی و خش» محمدی همراهاف، مجموعه دسته‌جمعی «تاجیکستان در جنگ بزرگ وطنی»، «هر سخن جایی و هر نقطه مقامی دارد» تألیف آکادمیسین محمدجان شکوری، تقویم «سال تمدن آریایی ۲۰۰۶»، «فرزندان برومند کولاب» نعمت‌الله خدایی‌بخش، «یادگاری‌های تمدن آریایی»، «یادگاری‌های معماری و هنرهای مردمی کولاب»، «توران» رحیم شرافزاده، «پژوهش در تمدن آریایی»، «همدانی و مقام او در فرهنگ شرق» خداینظر عصایف، «حقیقت در باره تاجیکان» پروفیسور ابراهیم عثماناف (به زبان روسی)، «عشق اول خواجه نصرالدین» تألیف تیمور ذوالفقاراف، «لغت (نامه) بسامد نام‌های تاجیکان ولایت ختلان» شاه‌محمد حیدری و... از جمله کتب منتشرشده انتشارات فوق در سال‌های اخیر می‌باشند. که به تاریخ و زبان و مسایل گوناگون فرهنگ اختصاص یافته‌اند.

مؤسسه انتشاراتی «عرفان» در طول سال‌های فعالیت پرتیرش حدود ۱۶ هزار عنوان کتاب، جزوه، آلبوم و دیگر مواد چاپی را به تعداد بیش از ۱۵۰ میلیون نسخه پیشکش خوانندگان و هوادارانش گردانده است. تا به حال انتشارات «عرفان» گروهی از افراد متخصص و آگاه از کار طبع و نشر شاغلند.

مؤسسه انتشاراتی «معارف و فرهنگ»

«معارف و فرهنگ» مؤسسه طبع و نشر وزارت فرهنگ جمهوری تاجیکستان به شمار می‌آید که برای چاپ کتب درسی و آموزشی ماه ژانویه سال ۱۹۵۸ سازمان یافت از انتشارات دولتی تاجیکستان مجزا گردید.

در سال‌های نخست تأسیس انتشارات دولتی ادبیات آموزشی، س. شادی‌یف، م. اسکندراف، خ. رحمت‌اللهاف، ع. همراهاف، م. شکوراف، ع. صمداف، ا. میرزایف، م. تاجی‌یف، گ. کارشیک‌اوا، ر. علیابای‌یف، ا. بابوشکین، س. عابدوا و... در رشد و نمو و رواج آن سهم گرفتند.

در پنج بخش انتشارات تازه‌تأسیس، کتب درسی و دستور و وسایل آموزشی زبان و ادبیات، تاریخ و جغرافیا، فیزیک و ریاضی و شیمی، ادبیات کودک و.. منتشر می‌شد.

با تقاضای زمان، ماه ژانویه سال ۱۹۶۳ مؤسسه مذکور مجدداً با انتشارات دولتی تاجیکستان متحد گردید و سال ۱۹۶۷ دوباره مختار شد و نام «معارف» را گرفت. ماه سپتامبر سال ۱۹۶۷ انتشارات «معارف» با مؤسسه طبع و نشر «عرفان» (سال ۱۹۶۴) متحد گردید. ۲۵ مارس سال ۱۹۷۵ به تصویب کمیته دولتی امور انتشارات، پولیگرافی و فروش کتاب تاجیکستان، انتشارات «معارف» مجدداً تأسیس شد و به فعالیت ویژه طبع و نشر کتب و دستورات عملی‌های آموزشی برای مدارس، دانشگاه‌ها و سایر مؤسسات آموزشی، معلوماتنامه‌ها و جزوه‌های آموزشی، فرهنگ‌های تفسیری و دوزبانه برای دانش‌آموزان و... آغاز نمود.

طبع و نشر کتب درسی و دستورات عمل و دیگر مطالب آموزشی برای مدارس تاجیکی‌زبان سایر جماهیر آسیای مرکزی از دیگر بخش‌های عمده فعالیت

مؤسسه انتشاراتی «معارف» بود.

در رواج امور طبع و نشر دوره یادشده متخصصانی از جمله س. خواجه‌اف، ب. خدایداداف، بهرام فیروز، ا. دادایف، ا. همراه‌اف، خ. رحمت‌الله‌اف، د. جلال‌اف، غ. جوره‌اف، کرامت‌الله عالم‌اف، احمدشاه محمدشاه، ز. واحداف، ع. میرزایوا، ب. صدیق‌اوا، م. میرجان‌اوا، م. حسن‌اوا، گ. اسراروا، ش. ادهم‌اوا و... تلاش نموده‌اند.

سال ۱۹۸۶ چاپ کتب جدید رنگی درسی برای مکتب‌های ابتدایی شروع گردید و سال ۱۹۸۹ نشر کتاب‌های درسی برای کلاس‌های ۱ تا ۴ انجام شد.

پس از تصویب سند اصلاحات مکتب، چاپ کتاب‌های درسی به مراتب افزود؛ در سال ۱۹۸۴، ۹۶ عنوان کتاب درسی و آموزشی منتشر شد، در سال ۱۹۸۸ تعداد کتاب‌ها و سایر مطالب آموزشی چاپ شده به ۱۴۸ عنوان رسید.

در دوران بعدی با تلاش پیوسته کارمندان انتشارات، چاپ کتاب و وسایل آموزشی رو به افزایش نهاد. «تاریخ ادبیات تاجیک»، «اساس‌های فلسفه»، «منطق»، «حسابداری»، «گئومتری»، «نظریه احتمالی»، «زبان‌شناسی عمومی»، «ادبیات‌شناسی»، «جنایت‌نامه»، «بافته‌شناسی»، «پسیخاتری»، «گینکولوگی»، «زبان فارسی» تعدادی از آن کتب درسی می‌باشند که انتشارات فوق برای دانشجویان رشته‌های مختلف دانشگاه‌ها به طبع رساند.

جهت عملی نمودن قانون زبان و بالا بردن مقام زبان تاجیکی، برای دانش‌آموزان و دانشجویان سلسله‌ای از فرهنگ‌های تفسیری و چندزبانی، محاوره‌ای و دستورالعمل‌های روش‌آموزی زبان تاجیکی نیز به طبع رسید. «خودآموز زبان تاجیکی»، «خودآموز زبان عربی»، «زبان ما هستی ماست»، «خط و املاي متن کلاسیک» و... از جمله آنهاست.

با وجود مشکلات اقتصادی و مالی، کمبود کاغذ و سایر مواد ضروری چاپ، مؤسسه انتشاراتی «معارف» چاپ کتب درسی و سایر وسایل آموزشی برای مدارس، دانشگاهها و دیگر مؤسسات آموزشی را افزایش می‌دهد.

سال ۱۹۹۳ مؤسسه مذکور موفق به چاپ ۹۵ عنوان دستورالعمل و کتب درسی جمعاً به تعداد ۳/۵ میلیون نسخه موفق شد. قابل ذکر است ۵۴ عنوان کتاب و دستورالعمل آموزشی منتشره توسط مؤسسه مذکور، برای مدارس پیش‌بینی شده‌اند. طبع و نشر کتب، دستورالعمل و وسایل آموزشی از سال ۱۹۹۶ بهبود یافت.

با تصویب وزارت فرهنگ در مورخ ۱ ژوئن سال ۲۰۰۰ مطبعه شماره یک و انتشارات «معارف» ادغام گردیده و نام جمعیت (= سازمان) سهامی گشاد «مطبوعات» را گرفت. از تاریخ ۱ ژانویه سال ۲۰۰۳ انتشارات «معارف» دوباره از «جمعیت سهامی «مطبوعات» مجزا گردید و عنوان مؤسسه طبع و نشر «معارف و فرهنگ» را به خود اختصاص داد.

پس از دوران استقلال، مؤسسه انتشاراتی «معارف و فرهنگ» طبع و نشر کتب درسی و سایر مطالب آموزشی برای دبستانها و مدارس و دانشگاهها را افزایش داد و کیفیت و طراحی و تزئین آنها را به سطحی بالاتر رساند.

در حال حاضر انتشارات «معارف و فرهنگ» دارای شش شعبه و مرکز رایانه‌ای است. مرکز رایانه‌ای مؤسسه مذکور با وسایل جدید مجهز گردیده و کلیه امور حروفچینی، طراحی و صفحه‌آرایی و طراحی را انجام می‌دهد. کیفیت کتب و دستورالعملها بهتر و قیمت اصلی آنها پایین‌تر شده است.

فعالیت پرثمر کارمندان انتشارات ماه سپتامبر سال ۲۰۰۵ با دیپلم «تحصیلات ۲۰۰۵» نمایشگاه کشورهای اعضای اتحاد کشورهای مشترک‌المنافع

تقدیر گردید.

مؤسسه انتشاراتی «معارف و فرهنگ» با وزارت معارف تاجیکستان همکاری دایم داشته، در جاده تأمین خوانندگان و دانشجویان کشور با کتب درسی و آموزشی، وسایل و دستورات عمل‌های آموزشی نقشی مهم و مؤثر دارد.

اداره علمی قاموس ملی تاجیک.

قاموس ملی تاجیک بر اساس مصوبه کمیته مرکزی حزب کمونیست تاجیکستان و شورای وزیران جمهوری مورخ ۳ ژوئن سال ۱۹۶۸ در نزد ریاست آکادمی علوم تاجیکستان سازمان یافت. متخصصان ورزیده بخش‌های مختلف از جمله ادیبان و زبان‌شناسان، مورخان و فیلسوفان، فیزیکدان‌ها و زمین‌شناسان، ریاضی‌دانان و آموزگاران، متخصصان شیمی و زیست‌شناسی و... جهت فراهم نمودن قاموس پرمحتوای تاجیک در کوتاه‌ترین فرصت در مؤسسه‌ای صاحب‌نفوذ گرد آمدند و به تدوین «لغتنامه مفصل قاموس شوروی تاجیک» پرداختند. آکادمیسین محمدجان عاصمی رئیس وقت آکادمی علوم تاجیکستان سمت سردبیر علمی، آکادمیسین صالح رجباف به سمت سردبیر و ادیبان مشهور و معروف ساتم‌العزاده، فضل‌الدین محمدی‌یف، نادر شنبه‌زاده، محی‌الدین فرحت، بهرام فیروز، حیرت شنبه‌زاده، مهدی سعدی‌یف، جمعه‌بای عزیزقلاف، نثار خال‌محمداف، امان نوراف و... فعالیت اداره فوق را آغاز نمودند.

سال ۱۹۷۳ انتشار ۱۴ عنوان لغتنامه تخصصی آغاز گردید و در سال ۱۹۷۸ نخستین جلد قاموس شوروی تاجیک به تعداد ۲۰ هزار نسخه به طبع رسید. جلد دوم آن سال ۱۹۸۰، جلد سوم سال ۱۹۸۱، جلد چهارم سال ۱۹۸۳، جلد پنجم سال ۱۹۸۴، جلد ششم سال ۱۹۸۶، جلد ۷ سال ۱۹۸۷ و جلد ۸ سال ۱۹۸۸ روی چاپ آمد.

قاموس تاجیک منحصر به تاجیکستان نبوده، خوانندگان و دانشمندان و فرهیختگان در خارج از حدود آن نیز از جمله جماهیر شوروی سابق، ایران و افغانستان، آمریکا، هند و پاکستان و... از اطلاعات سودمند قاموس یادشده استفاده می‌کنند.

فعالیت قاموس‌نگاران تاجیک به چاپ ۸ جلد محدود نیست؛ دو قاموس «رسوبلکای سوبتی سوسیالیستی تاجیکستان» نیز به مناسبت پنجاهمین و شصتمین سالگرد تأسیس جمهوری تاجیکستان (سال‌های ۱۹۷۴-۱۹۸۴) تهیه و منتشر شد. قاموس‌های اختصاصی سه جلدی «انسکلوپدی ادبیات و صنعت تاجیک» (جلدهای ۱ و ۲ سال‌های ۱۹۸۹-۱۹۹۰ و جلد ۳ سال ۲۰۰۵)، «انسکلوپدی خواجگی قشلاق تاجیکستان» (جلدهای ۱ و ۲، سال‌های ۱۹۸۹-۱۹۹۲) به طبع رسید.

قاموس ملی تاجیک در طول حدود ۴۰ سال‌های فعالیت خود بیش از ۱۰۰ عنوان آثار انسکلوپدی منتشر نموده است.

«فرهنگ آثار جامی» (در دو جلد)، «فرهنگ طبی» در شش مجلد به زبان‌های روسی، تاجیکی و لاتین، «لغت انسکلوپدی اصطلاحات صنعت‌شناسی»، «انسکلوپدی خجند»، «انسکلوپدی دوشنبه» نمونه‌هایی از آنهاست.

در این بخش خدمات ارزشمند متخصصان و دانشمندان و محققان ورزیده‌ای مثل موسی دینار شاه‌اف، آته‌خان سیف‌الله‌اف، اکبر تورسون‌اف، جمعه‌بای عزیزقل‌اف، نثار خال‌محمداف و... شایسته یادآوری است. همچنین علی‌بای قربان‌اف، معظم دلاوراف، سعیدبیک محمدالله‌اف، امان نوراف، نورالدین شریف‌اف، بهادر رحمت‌اف در قاموس‌نگاری خدمات شایسته‌ای کرده‌اند.

در حال حاضر اداره علمی قاموس ملی تاجیک مؤسسه مستقل علمی و

انتشارات وزارت فرهنگ محسوب می‌گردد و چاپ قاموس‌های عمومی، منطقه‌ای، تخصصی، فرهنگ‌ها و دانشنامه‌ها، معلومات عمومی رشته‌های گوناگون علم و فرهنگ، آثار علمی و عمومی تاریخی، فلسفی، فرهنگی و تکنیکی، فرهنگ‌های چندزبانی و ... را به عهده دارد. اداره قاموس ملی تاجیک کتاب و آثار را نه تنها به زبان تاجیکی، بلکه به زبان‌های روسی و سایر زبان‌های خارجی نیز به طبع می‌رساند.

اداره مذکور در رشد و نمو علم و معرفت و فرهنگ مردم کشور باستانی ما سهم بارز داشته و در تربیت نوجوانان و جوانان و رشد و تکامل فرهنگ و معرفت مردم، تقویت و تحکیم دوستی و رفاقت میان مردمان کشورهای عالم نقشی بارز دارد.

انتشارات «دیوشتیج»

این بارگاه طبع و نشر سال ۱۹۹۹ بر مبنای شرکت دارای مسئولیت محدود «دیوشتیج» سازمان یافته است. انتشارات غالباً کتاب و جزوه، دعوتنامه و پوستر، بروشور و اطلاعیه و... منتشر می‌کند.

از سال ۲۰۰۲ انتشارات «دیوشتیج» گستره فعالیت خویش را توسعه بخشیده و نام یک شرکت دارای مسئولیت محدود «انجمن شجاع» را گرفت. مؤسسه تازه تأسیس در طول ۸ سال فعالیت حدود ۴۵۰ عنوان کتاب و جزوه در زمینه‌های علمی و ادبی و عمومی به طبع رسانید.

«اشعار رودکی» (تدوین رسول هادی‌زاده)، «زلف پریشان» مجموعه اشعار زلفیه عطایی (در دو جلد)، «تاریخ ادبیات ایران» تألیف ذبیح‌الله صفا، «حقوق صاحبکاری» تألیف محمد رحیم‌اف، «شهرهای افغانستان» احرار مختاراف،

«افغانستان شاهی» و «افغانستان انقلابی» خدای نظر عصازاده از نمونه‌های کتب متعدد منتشره مؤسسه فوق به شمار می‌آید.

انتشارات «ایجاد»

مؤسسه مذکور سال ۲۰۰۴ سازمان یافت. کارمندان آن از آغاز فعالیت جهت بالا بردن کیفیت چاپ و نشر کتاب و سایر مطالب پولیگرافی کوشیده و در طول چهار سال فعالیت بیش از ۳۲۰ عنوان کتاب در زمینه‌های مختلف انتشار داده است. کتاب‌های «تاریخ تاجیکان جهان» تألیف منصور باباخاناف، «عینی‌شناسی و زمان حاضر» تألیف عبدالحی محمدامیناف، مجموعه‌های «شهبال» سلیم ختلانی، «شاهراه ابریشم» عطا همدم و لئونید چگرین، «منتخب اشعار» سلیم ختلانی و «حکایات لطیف» سعید حلیمی از جمله آنهاست.

مؤسسه طبع و نشر «ایجاد» از آغاز فعالیت با انتشارات «ادیب» همکاری دارد. چاپ کتب ذیل از نتایج این همکاری‌هاست: «نامه‌ها» تألیف ابوالقاسم لاهوتی، «اندرزها» تألیف عزیز عزیز، «آثار منتخب» حکیم سنایی غزنوی، «کلیات» شمس‌الدین شاهین، «هیجا» تألیف اورون کوهزاد، «نجوای خوشه‌ها» تألیف یوسف احمدزاده و ثار دستجمعی «شاعران ماوراءالنهر»، «۱۵ سال بهار استقلال» را با کیفیت بالا منتشر کرده است.

انتشارات «سرپرست»

این مؤسسه طبع و نشر سال ۲۰۰۰ جهت عملی نمودن نظریه نو ملی آموزش، اصلاحات مکتب و معارف جمهوری تاجیکستان تأسیس شد که غالباً به انتشار کتب جدید درسی، جزوه و سایر وسایل تدریس اختصاص دارد.

«سرپرست» از نخستین روزهای فعالیت، کتاب‌های سیاسی، ادبی، عمومی، علمی و آموزشی و جزوه‌ها و بروشورهای مختلف چاپ می‌کند. «با راه نور تا آخرت»، «قدرت جان‌آفرین»، «کلام موزون»، «شرفنامه ملت» و صدها اثر و رساله دیگر از جمله آنهاست.

انتشارات «سرپرست» به زبان‌های روسی و ازبکی نیز کتاب‌ها و جزوه‌ها به طبع می‌رساند.

انتشارات «مطبوعات»

تا تأسیس جمهوری مختار شوروی سوسیالیستی تاجیکستان در دوشنبه مرکز کنونی جمهوری تاجیکستان، از ماه دسامبر سال ۱۹۲۳ در مطبوعه سیار معمولی روزنامه روسی «پا باسماچو» به طبع می‌رسید.

سال ۱۹۲۴ به ابتکار انتشارات دولتی بخارا، غیب‌الله نورمحمداف ماشین طبع و نشر طمغه «لیبرتی» و ۱۰ صندوق حروف سربی را با سختی زیاد، توسط اسب و ارابه و شتر از ترمذ به دوشنبه آورد.

نخستین مطبعه جمهوری تاجیکستان کوچه اینترنت‌ناسیونال شماره ۴۲، در ساختمان کاهگلی واقع بود. سال ۱۹۲۵ مطبوعه مذکور به بنای جدید انتقال یافت و ریاست آن به عهده اسماعیل بیک‌تمیراف تاتاری اصل واگذار شد. هیئت کارمندان آن به چند نفر رسید که یتیم‌زاده، فیض‌الله سعیداحمداف، خواجه‌قل طلایف، میرزاعلی قرباناف و دیگران به عنوان حروفچین و شاگرد و یاور اشتغال یافتند.

سال ۱۹۲۸ مطبوعه به ساختمانی در کوچه شوچینکو منتقل می‌گردد.

چاپخانه دوشنبه از سال ۱۹۲۹ با نام مطبوعه دولتی شماره یک یاد می‌شود.

سال ۱۹۳۱ بنیاد خانه مطبوعات طراحی گردیده و همان سال ساختمان‌سازی آن آغاز

یافت و ۷ نوامبر سال ۱۹۳۴ نخستین کارگاه طبع و نشر شروع به فعالیت می‌کند. در نخستین سال فعالیت، مطبعه شماره یک بیش از ۲۰ عنوان کتاب و جزوه و... منتشر گردید.

با تقاضای زمان، نیاز به کتاب، بویژه، کتب درسی، سیاسی و ادبی و کتاب کودک در حال افزایش بود. به این دلیل، تصمیم حکومت جمهوری تاجیکستان بر آن گردید که نشر کتاب و سایر مطالب چاپی در اواخر سال‌های ۳۰ قرن ۲۰ افزایش داده شود.

در سال‌های جنگ بزرگ وطنی (سال‌های ۱۹۴۱-۱۹۴۵) عده‌ای از کارمندان متخصص مطبعه شماره یک به جبهه جنگ رفتند و امور چاپ کتاب کاهش یافت.

از آغاز سال ۱۹۴۶ فعالیت مطبعه مذکور رو به بهبود نهاد و برنامه نخستین سال پس از جنگ را حدود ۱۳۰ درصد اجرا نمود. سال‌های ۱۹۴۷ تا ۱۹۵۰ اقتدار تولیدی مطبعه فوق با استفاده از جدیدترین تجهیزات و به کار فرا خواندن متخصصان جوان و ورزیده افزود. سال‌های پنجاه و شصت قرن بیست برای کارمندان مطبعه سال‌های پیشرفت بود؛ در این دوره چاپ کتب درسی و سیاسی و ادبی و کتاب کودک به مراتب افزایش یافت.

مطبعه فوق سال ۱۹۵۹ در نمایشگاه سراسری کتاب اتحاد شوروی در مسکو، سال ۱۹۶۱ در نخستین آزمون سراسری اتحاد شوروی در تاشکند، سال‌های ۱۹۶۲، ۱۹۶۳ و ۱۹۶۴ در آزمون‌های سراسری جماهیر آسیای مرکزی شرکت فعال داشت. در آزمون‌های سال‌های ۱۹۶۳ و ۱۹۶۴ برنده مقام اول و دیپلم‌ها (سه دیپلم در سال ۱۹۶۳، چهار دیپلم در سال ۱۹۶۴) گردید.

در دهه ۷۰ قرن بیست چاپ کتب شاعران و نویسندگان و رساله‌های دانشمندان تاجیک به خط فارسی از نو آغاز شد. بخشی از این کتاب‌ها به کشورهای همزبان شرق همسایه فرستاده می‌شد و تعدادی دیگر برای استفاده در داخل جمهوری اختصاص داده می‌شد.

نیمه دوم سال‌های ۷۰ و دهه ۸۰ قرن بیست برای کارمندان مطبعه شماره یک از بهترین و مساعدترین سال‌ها بود. سال ۱۹۷۹ مؤسسه مذکور مثل دیگر مطبعه‌های جمهوری، از طرز جدید طبع و نشر به کار گرفت و روزنامه‌های معروف و مشهور مرکزی شوروی سابق از جمله «پراودا»، «ایزوستیا» و ... نه تنها در مسکو، بلکه اکنون در دوشنبه نیز به طبع می‌رسید.

دهه آخر قرن ۲۰ بر اثر حوادث نامطلوب تاجیکستان، برای فعالیت مطبعه شماره یک نیز چندان سازگار نبود. مهاجرت تعداد زیاد متخصصان و کارمندان صاحب تجربه، کمبود کاغذ و دیگر مواد چاپ، فرسودگی تجهیزات پولیگرافی و ... طبع و نشر کتب و سایر مطالب چاپی، رو به کاهش آورد.

نخست مطبعه تاجیک مورخ اول ژوئن سال ۲۰۰۰ شرکت سهامی گشاد «مطبوعات» نام گرفت و ریاست آن به عهده عبدالستار جلیل‌اف بود.

شرکت سهامی گشاد «مطبوعات» هر سال تعداد زیاد کتاب‌های درسی، دستورالعمل‌های آموزشی، کتاب کودک، کتب علمی و پرشکی، سیاسی، تاریخی و فلسفی، اجتماعی و اقتصادی، کشاورزی و تکنیکی و ... منتشر می‌کند.

انتشار دستورالعمل‌های روش‌شناسی برای معلمان، خودآموز زبان‌های خارجی، فرهنگ‌های تفسیری و چندزبانی، اطلاع‌نامه‌ها، اسناد و لوازم آموزشی و تحریر و ... از دیگر بخش‌های فعالیت مطبعه مذکور است.

اقتدار پولیگرافی شرکت سهامی گشاد «مطبوعات» امکان فراهم می‌کند که هر سال ۶۰۰۰ عنوان کتاب و جزوه، معلوماتنامه، بروشور و تصاویر و... به تعداد ۷ میلیون نسخه به چاپ رسد.

سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۷ مؤسسه فوق کتاب رئیس جمهور تاجیکستان امامعلی رحمان با عنوان «استقلال تاجیکستان و احیای ملت» را در هفت مجلد به زبان تاجیکی و در شش جلد به زبان روسی منتشر کرد که در حیات سیاسی و فرهنگی کشورمان به عنوان پدیده نکو ارزیابی می‌گردد.

کارگاه پولیگرافی دوشنبه

ساختمان کارگاه مذکور سال ۱۹۶۸ آغاز یافته و با کمک حکومت تاجیکستان و تلاش‌ها و زحمات کارمندان و متخصصان تاجیک، نوبت یکم مطبعه جدید مورخ ۳۱ دسامبر سال ۱۹۷۵ شروع به فعالیت می‌کند. پس از سه سال در ماه نوامبر سال ۱۹۷۸ نوبت دوم کارگاه مذکور به فعالیت آغاز می‌کند. در برابر به کار آغاز نمودن نوبت دوم، اقتدار کارگاه پولیگرافی به مراتب افزوده و تعداد طبع و نشر روزنامه‌های و مجله‌ها به ۸۰۸ میلیون برگ چاپی و تعداد کتاب‌ها به ۷ میلیون رسید.

در سال‌های بعدی، در کارگاه فوق انتشار روزنامه‌های مرکزی شوروی نیز راه‌اندازی گردید. سال ۱۹۸۶ مجمع طبع و نشر روزنامه‌ها و مجله‌های کمیته مرکزی حزب کمونیست تاجیکستان به فعالیت پرداخت که این باعث شد انتشار کل نشریات جمهوری تاجیکستان و تعدادی از روزنامه‌های مرکزی به عهده آن گذاشته گردد.

کارگاه پولیگرافی سال ۱۹۸۶ به طبع و نشر کتاب و جزوه، بروشور و آلبوم، دستورالعمل و لوازم آموزشی اختصاص یافت و به بهترین تجهیزات و دستگاه‌ها تأمین گردید.

کارگاه پولیگرافی دوشنبه در دهه هشتاد قرن بیست نشو و نمو یافت. در آن

سال‌ها صدها کتاب و جزوه و... دارای کیفیت بالا و طراحی خوب پولیگرافی در دسترس خوانندگان قرار گرفت.

پس از فروپاشی اتحاد شوروی، فعالیت متنوع کارگاه مذکور خیلی کاهش یافت. مهاجرت متخصصان از یک طرف و کمبود کاغذ و دیگر مواد چاپی از طرف دیگر، باعث کاهش طبع و نشر گردید. کارگاه پولیگرافی که سالهای قبل ۴۰ تا ۵۰ عنوان کتاب و جزوه و... در ماه به طبع می‌رساند، در حال حاضر حدود ۳۰ عنوان کتاب و جزوه در سال منتشر می‌کند.

کارگاه واحد «سندواره»

کارگاه واحد «سندواره» تاریخی پیچیده دارد. مؤسسه مذکور با تصویب کمیته دولتی مطبوعات اتحاد شوروی تأسیس شد و تا سال ۱۹۹۲ با نام‌های گوناگون فعالیت کرده است. پس از فروپاشی اتحاد شوروی در سال ۱۹۹۲، مؤسسه فوق از اطاعت کمیته دولتی مطبوعات اتحاد شوروی بیرون آمد و در اختیار وزارت مطبوعات و اخبار کشور، سپس در اختیار وزارت فرهنگ و اطلاعات قرار گرفت. هم اکنون کارگاه واحد «سندواره» مؤسسه‌ای وابسته به وزارت فرهنگ جمهوری تاجیکستان است.

«سندواره» از روی ساختار و فعالیت گسترده، در شرایط کنونی اقتصاد بازاری، کاملاً خودکفا بوده و در امور چاپ نشر کتب و سایر مطالب چاپی فعال است.

مؤسسه دولتی تأمینات و فروش کتاب

این کارگاه جهت تأمین خوانندگان به کتاب کودک، آثار ادبی گذشته و معاصر تاجیکی و... فعالیت می‌کند. نخستین فروشگاههای کتاب سالهای ۱۹۲۴-۱۹۲۶ در خجند و سپس در پایتخت تازه تأسیس تاجیکان شهر دوشنبه تأسیس شدند.

پس از تأسیس مرکز مخصوص کتاب جمهوری - اتحادیه فروش کتاب (سال ۱۹۳۲) در مدتی کوتاه چندین فروشگاه کتاب تشکیل شد. بدین طریق، در سالهای ۳۰ قرن بیست فروش کتاب کودک و کتب ادبی، دستورالعمل‌ها و کتب آموزشی، ادبیات سیاسی

و اجتماعی و ... خیلی افزایش یافت. این روند در سال‌های جنگ بزرگ وطنی ۱۹۴۱-۱۹۴۵ تا اندازه‌ای کاهش یافت.

در دوره پس از جنگ، حکومت تاجیکستان به تأسیس هرچه بیشتر فروشگاه‌های کتاب توجه نمود. در شهر دوشنبه اداره فروش کتاب جمهوری تأسیس شد که دارای دو انبار مشتمل بر بیش از ۳۰ فروشگاه بزرگ و ۱۰۰ فروشگاه کتاب کوچکتر بود.

سال‌های پنجاه تا هفتاد قرن بیست برای فروش کتاب در جمهوری تاجیکستان دورانی مساعد بود. در این دوره در سراسر کشور فروشگاه‌های متعدد کتاب راه‌اندازی گردید.

در دوران ریاست عبدالرحمان قربانوف و باباخان محمداف از شخصیت‌های صاحب‌تجربه فرهنگ تاجیکستان، در سال‌های ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۲ ساختمان محتشم معاصر اتحادیه فروش کتاب با نام «تاجیک کتاب» بنیاد گردید. آن سال‌ها در «تاجیک کتاب» بیش از ۵۰۰ تن اشتغال داشته و بیش از ۲۰ خودرو پیوسته فروشگاه‌های کتاب کشور را به کتاب و دیگر لوازم، تأمین می‌کرد.

۲۵ سپتامبر سال ۲۰۰۰ بر اساس مصوبه مجلس هیئت مشاوره وزارت فرهنگ تاجیکستان، کارگاه دولتی تأمینات و فروش «کتاب» تأسیس شد که به تلاش‌های رئیس آن سیدجعفر صفراف و کارمندان مسئول بخش مرتبط وضع و شرایط اقتصادی و مالی کارگاه سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۷ خیلی بهتر شد. در ناحیه‌ها و شهرها و شهرستان‌های جمهوری فروشگاه‌های کتاب افتتاح شد و مردم امکان دسترسی به ادبیات متنوع را پیدا کردند.

مؤسسه دولتی «آژانسی ملی سازمان بین‌المللی شماره‌گذاری استاندارد کتاب - خانه کتاب تاجیکستان»

این مؤسسه صاحب‌نفوذ دولتی تا ۲ ژوئیه سال ۲۰۰۵ پلته دولتی کتاب جمهوری

نام داشت. مسئله سازمان دادن پلته دولتی کتاب نخست در مصوبه کمیته اجرایی مرکزی «در باره توسعه دایره کتابخانه‌ها و بهتر کردن کار تشکیل کتابخانه‌ها در تاجیکستان» (۱۴ ژوئن ۱۹۳۴) انعکاس یافت. بعداً لایحه مصوبه شورای کمیسیون خلقی «در باره تأسیس پلته دولتی کتاب جمهوری» (ماه دسامبر سال ۱۹۳۵) به تصویب رسید. پس از انجام امور تدارکاتی، پیدا کردن ساختمان مناسب، متخصصان ورزیده، آماده نمودن نظامنامه و تعیین اهداف فعالیت، سال ۱۹۳۶ پلته دولتی کتاب جمهوری شروع به فعالیت نمود.

وظیفه اصلی مؤسسه مذکور بدین شرح بود: می‌بایست کلیه نسخ مطبوعات را که تا تشکیل پلته دولتی کتاب و مطبوعه اولین در خارج کشور چاپ شده بود، گرد می‌آورد. بدین طریق، به یاری و مساعدت پیگیرانه حکومت جمهوری، زحمتهای فراوان رئیس مؤسسه مذکور س. ابراهیم‌اف و دبیر علمی اوسپنسکایا نسخ مطبوعات وقت و سایر مطالب چاپی از شهرهای باستانی بخارا و سمرقند و قران و تاشکند گردآوری شد. همچنین با تلاش ایشان فقط از جمهوری ازبکستان ۹۰۰ عنوان اثر چاپی به بایگانی مؤسسه فوق افزوده شد. در رشد و توسعه و پیشرفت بعدی پلته دولتی کتاب خدمات رؤسای وقت سعید میراف، محمدمین کریم‌اف، عبدالرحمان قربان‌اف، کریم قربان‌اف و ذاکر وزیراف از ارزش و اهمیتی ویژه برخوردار است.

در دوره ریاست عبدالرحمان قربان‌اف مؤسسه مذکور گسترش یافت. در سال‌های ریاست کریم قربان‌اف پلته و بایگانی آن از ساختمان کوچک و تاریک واقع در کوچه لاهوتی به ساختمان جدید در خیابان نعمت قره‌بایف منتقل شد.

پس از سال‌های نودم قرن بیست مطابق سلسله‌ای از مصوبات و قوانین جمهوری، کلیه مطبوعه‌های حدود تاجیکستان موظف گردیدند که نسخ محصولات چاپی خویش را در وقت به پلته دولتی کتاب ارسال کنند.

علاوه بر این، طی سال‌های اخیر، اختصاص دادن شماره استاندارد بین‌المللی کتاب (ISBN) به مؤسسه‌های انتشاراتی کشور نیز از وظایف مؤسسه مذکور محسوب می‌گردد.

خانه کتاب تاجیکستان دارای نشریه‌ای با عنوان «سالنامه مطبوعات تاجیکستان» است که به زبان‌های تاجیکی و روسی و ازبکی سالی دو مرتبه به طبع می‌رسد و حدود ۳ هزار اطلاع‌ییلوگرافی را فرا می‌گیرد.

کلکتور (شبکه واحد) کتابخانه‌های جمهوری. طبق مصوبه کمیته مرکزی حزب، از ۱۵ اوت سال ۱۹۳۱ «در باره امور انتشارات» موضوع تأسیس شبکه واحد کتابخانه‌ها پیش آمد. به کمک و مساعدت حکومت تاجیکستان و حزب کمونیست، ماه ژوئن سال ۱۹۳۴ کلکتور (شبکه واحد) کتابخانه‌های جمهوری شروع به کار نمود و همچنان در هیئت مؤسسه دولتی تأمینات و فروش «کتاب» فعال است.

در نخستین سال‌های تأسیس کلکتور (شبکه واحد) کتابخانه‌ها در کشور فقط ۱۵ کتابخانه عمومی فعال بود. در حال حاضر در تاجیکستان دو کلکتور سراسری کتابخانه‌های جمهوری در پایتخت و ولایتی در شهر خجند فعالیت می‌کنند.

در حال حاضر در جمهوری بیش از سه هزار کتابخانه خرد و بزرگ مشتریان را با کتب و نشریات تأمین می‌کند. ریاست مؤسسه ذکر شده را مناسب شریفاف به عهده دارد.

انتشارات و مطبعه و دیگر مؤسسات طبع و نشر جهت در دسترس مردم قرار دادن کتاب خدمات شایسته‌ای سامان می‌دهد. قابل ذکر است در دوران پس از استقلال کشور تعداد زیادی انتشارات و مطبعه‌های خصوصی در مرکزهای ولایت‌ها، شهرها و نواحی تاجیکستان تأسیس شد و امید است فعالیت آنها بر اقتدار طبع و نشر افزوده و موجب بالا رفتن سطح اطلاع‌رسانی در کشور گردد و آثار ارزشمند و پرمحتوا در خودآگاهی و خودشناسی مردم نقشی مؤثر گذارد.